

(עו) יש מחירין לאכל לאכול באותה סעודה של דגים שעושים לאחר הנישואין כי מאחר (עז) שכבר פסקו לומר שהשמחה במעונו אית ליה היכר שאין שמחה באותה סעודה ושרי (בית יוסף בשם רוקח). (עח) יש אומרים דאסור לאכול בסעודה בלילה שציוס המחרת מת אביו או אמו (בהגות מנהגים בשם מהר"י):

מסכת

שצב אבל אסור כל שלשים יום לישא אשה. ובו ג' סעיפים

א. (א) אסור

מסכת

אסור תחבול

דברי סופרים

עושים אותה לאחר שבעל בעילת מזוה משום ברכת דגים] וכל כה"ג אין איסור משום שמחה מריעות וא"כ גם לפי המנהג שכתב הרמ"א שאנו אוסרין כל סעודה אע"פ שאין בה שמחה (רטו) היינו משום דלית בה הכירא אכל סעודה זו דאית בה הכירא שאין בה שמחה מותר. (רטו) וכן פסק בחכמת אדם כלל קס"ו ס"ב. (עז) שכבר פסקו לומר שהשמחה במעונו. כך נהגו אלס שלא אמרו שהשמחה במעונו ציוס המחרת [היינו ציוס שני של שבעת ימי המשחה] אכל אלסו אומרים כל שבעה שהשמחה במעונו אם רק עושים סעודה וא"כ בטל זה ההיתר [ערוך השולחן]. וכחצו הב"ח והש"ך דדוקא ציוס שני שפוסקים לומר שהשמחה במעונו משום שכבר בעל בעילת מזוה [ולכן עושים סעודה דגים משום ברכת דגים כדאיחא בפ"ק דתשובות] דכבר אין שמחה מותר, אכל בליל ב' שעדיין לא בעל בעילת מזוה, אף במקומות שאין אומרים אז שהשמחה במעונו אסור לאכל לאכול שם דמה שאין אומרים שהשמחה במעונו הוא מפני שמתאספים שם אנשים ונשים ולא משום שאין שם שמחה. וכבר נחבאר שהיום אין נפק"מ בכל זה כי אומרים כל שבעת ימי המשחה שהשמחה במעונו. (עח) יש אומרים דאסור לאכול בסעודה בלילה שביום המחרת מת אביו או אמו. מנזאר באריכות כל פרטי דין זה לקמן סוף סימן ת"ב.

לאפוקי רק שלא יאכל בחבורה, דאף בחבורת המשמשין אסור, אבל אם רוצה לאכול בחדר אחר לבדו בלא שום חבורה, מותר. אך לשון הרמ"א קצת לא משמע כן, וז"ע. (עו) יש מחירין לאבל לאכול באותה סעודה של דגים וכו'. כתב הט"ו דלפי המנהג שכתב רמ"א שלא לאכול בשום סעודה בעולם מחוץ לבית [משום שאנו חוששים שמה יש בסעודה שמחה כמו סעודת מריעות דאסור מחוץ לבית] גם סעודת דגים אסור. [והרמ"א שהביא מנהג זה (ריג) איירי בתוך הבית דאע"פ שכתב לעיל דסעודת נשואין אפילו בתוך הבית אסור, (ריד) שאני הכא דיש היכר בלא הוי שמחה נשואין ומותר תוך הבית]. ובספר אורח מישור (על דרכי משה) כתב שאפילו לפי המנהג שכתב הרמ"א, בזה מותר, כי כן מוכח מדברי הרוקח שהוא מקור דין זה שכתב "אע"פ שאסור בכל שמחת מריעות מיהו הכא כיון דהווי רגילין עד השתא למימר שהשמחה במעונו והשתא לא אמרי לא מיקרי סעודת שמחה" הרי דמדמה סעודה זו לשמחת מריעות [ובשמחת מריעות הרי לכו"ע אסור וא"כ יקשה אף בלא המנהג שכתב הרמ"א אין מותר לאכול בסעודת דגים הרי הוי סעודת מריעות] ואפילו הכי פסק דמותר משום בלא מקרי סעודת שמחה כיון דעד השתא אמרו שהשמחה במעונו והשתא אין אומרים, והרמ"א מסביר הדבר יותר דכיון שפסקו לומר שהשמחה במעונו אית ליה היכר שאין שמחה באותה סעודה [רק

עמק דבר

הוי ממש סעודת מריעות ואין הותר הא גם סעודה שאין בה שמחה אסור בסעודת מריעות, וחירץ דס"ל להרוקח שגם סעודות אלו הוי סעודת מזוה כיון שעושין אותם בשביל הנשואין, וסעודת מזוה מותר, וכיון דהוי סעודת מזוה מחמת שעושין אותם בשביל הנשואין א"כ שוב היה עולה על דעמינו דהוי בכלל סעודת נשואין שאסור, על זה אמר דכיון שיש היכר אין זה בכלל סעודת נשואין אע"פ דהוי סעודת מזוה, ומותר. ומ"מ דוקא בתוך ביתו אכל חוץ לביתו אסור לפי המנהג שכתב הרמ"א וכמ"ש הט"ו, עיי"ש. (רטו) שהרי כל מה שאוסרים כל סעודה הוא משום דחיישינן שמה הוי סעודת מריעות, וא"כ אם בסעודת מריעות גופא מותר גם בסעודת דגים מותר. (רטו) גם נתפארר למשה כתב בדברי האורח מישור. ועי' עוד בשו"ת חת"ס אהע"ו סי' קכ"ב מש"כ על הט"ו וכוונתו לכאורה בדברי האורח מישור, [אך מה שכתב שהט"ו לא ראה את דברי הרוקח, ז"ע, שהרי לשונו מובא בב"י, ובודאי הט"ו ראה בב"י] ועיי"ש עוד מה שהאריך בדברי הרוקח.

דמוך ל' אפילו להיות בעל ברכה תחת החופה אסור, הכא מותר חוץ ל' כמ"ש הב"ח כיון שאינו במקום השמחה עיי"ש, והרי לדעת הב"ח אכל על שאר קרובים מותר אף תחת החופה חוץ שלשים, אלא משום שכלל מותר אף באכל על אביו ואמו ותחת החופה הוא אסור חוץ ל' לדעת הב"ח. (ריג) ובאורח מישור (על דרכי משה) תמה על הט"ו דא"כ למה הביא הרמ"א מנהג זה אחר שכבר כתב שנהגים שלא לאכול בשום סעודה שבעולם, [גם בבית לחם יהודה כתב על דברי הט"ו שאנו נוהגים כהרמ"א, הרי שהבין שהט"ו בא לחלוק על הרמ"א] ולענ"ד דהט"ו לא בא לחלוק אלא לפרש, וכמשנ"מ, ולק"מ קושיית האורח מישור. ולפי זה גם מה שסיים האורח מישור שגם בב"ח וש"ך משמע דדברי הרמ"א איירי אפילו לפי המנהג, אינו ראיה כלל, דגם בדבריהם י"ל דאיירי בתוך הבית. (ריד) כי סעודת דגים שהזכיר הרמ"א עושים אותה ציוס שני של שבעת ימי המשחה, וכמנזאר בב"ח וש"ך (וסד"א דחשיב סעודת נשואין וכמשנ"מ) ודלא כשו"ת זרע אמת ח"ג סי' קע"ב שפירש שעושין אותה אחר שעברו י' ימי המשחה [וכן פירש בשאלת יעב"ץ ח"ב סי' קפ"ג, אלא שכתב בעמ"ז דלא משמע כן עיי"ש]. והורע אמת לפי דרכו הקשה דכיון שהיא סעודה בלילה י' ימי המשחה א"כ

(א) לנזיש. ומכאן למד הראב"ד דאפילו במקום שהחירו סעודת נשואין כגון שאם לא ילך תחבול השמחה אפ"ה לא החירו אלא אחר שלשים

(ב) לישא אשה (ג) כל שלשים יום אפילו בלא סעודה. ולאחר שלשים מותר (ד) אפילו על אביו ואמו ואפילו לעשות סעודה (ה) ומותר לקדש אשה אפילו ביום המיתה והוא שלא יעשה סעודה אלא אם כן עברו שלשים יום (ו) ו"א (ז) דגם לארס (ז) אסור כל ל' יום (טו) והר"ש ורמב"ן וכן עיקר: ב. (ח) מתה אשתו

דברי סופרים

כר' יהושע דאמר ישא אשה בזקנותו, ודמי למשיא יתום ויתומה [לעיל בסימן שצ"א] שאם לא יכנס הוא יחבטל המעשה דשרי אחר שלשים אע"ג דאיכא שמחה. (יג) וה"ה באשה אכלה מותרת לינשא אחר ל' כי גם היא מנזוה משום לא תהיה בראה לשבת יצרה, (יד) ועוד דלא גרע ממשיא יתום ויתומה דמותר ליכנס לשמחה אחר שלשים משום שאם לא יכנס הוא יחבטל המעשה [ופירשו הרבה אחרונים דר"ל שהמעשה ידחה לאחר זמן] וה"נ אם לא תנשא יחבטל המעשה וידחה לאחר זמן, (טו) ועוד דכשם שהחירו לאיש לנכנס אשה אפילו תוך שלשים כשיש לו בנים קטנים משום שגריך לאשה שמהא אומנת לבניו [ורק לבעול לא החירו] ה"נ החירו לאשה לינשא משום שהיא צריכה לאיש ומ"מ תוך שלשים לא החירו כיון שתוך שלשים אסור לבעול. (ה) ומותר לקדש אשה וכו'. (טז) שמה יקדמנו אחר [טז]. (ז) דגם לארס אסור וכו'. (יז) מיהו לקשר עצמו בשידוכין בלא אירוסין ודאי שרי אפילו ביום המיתה. (ז) אסור. ואע"ג דכח"כ קיימ"ל מותר לארס מטעמא דשמה יקדמנו, (יח) שאני ת"כ דאבלות ישנה היא ומקילין ביה [כ"י]. (ח) מתה אשתו וכו'. דאע"ג דבאכל על שאר קרובים מותר לישא אשה אחר שלשים, אבל כשמחה אשתו אסור עד אחר ג' רגלים. ולאו משום חוספת אבלות (יט) אלא כדי שחשכת הראשונה מדעמו בשעה

דאסור בשמחה. ואפילו היכא שהחירו לו להכניס לחופה כגון כשיש לו בנים קטנים וכיוצא וכמבואר בסעיף ב', (ג) אבל לא החירו לו לנשא עליה (ג) שזהו עיקר השמחה. אלא אם כן לא קיים מצות פו"ר שהחירו לו לבעול אחר שצעה. (ב) לישא אשה. ואין חילוק בין שהוא בחור או אלמן או שנושא בחולה או אלמנה. ומחזיר גרושתו אפשר דשרי [ערוך השולחן עיי"ש]. (ג) כל שלשים יום. (ד) ומקצת יום שלשים ככולו. ואם הרגל ביטל ממנו גזרת שלשים ה"ה דבטל איסור זה (ה) ויכול לישא אשה תוך שלשים (ו) דהרגל בטולי בטלה לכל גזרת שלשים [בבב"ב יוסף]. וכתב במסגרת השולחן דהיינו דוקא אחר הרגל אבל לא בערב הרגל [אע"ג דמספורת החירו אף בערב הרגל כמבואר בסימן שצ"ט סעיף ג' (ו) כאן לא הותר (ח) אלא אחר הרגל]. (ט) בספר זכור לאברהם מנדד דהא דכתב בבב"ב יוסף שהרגל מבטל איסור נישואין דשלשים, היינו דוקא באכל על שאר קרובים אפילו על אביו ואמו, אבל מי שמחה אשתו לא מהני הרגל ואפילו היכא שמחירין לו לנכנס תוך שלשים, אבל לבעול אסור עד אחר שלשים, דכל פחות מל' יום אינו שוכה מאשתו הראשונה. (ד) אפילו על אביו ואמו ואפילו לעשות סעודה. ואע"ג דאסור ליכנס לסעודה כל י"ב חודש (י) שאני הכא (יא) שמקיים מצות פרו ורבו, ואפילו יש לו כמה בנים (יב) איכא מצוה דהלכה

עמק דבר

קרובים ובארות המים איירי באשמו. ועי' משמרת שלום (ג מ). [והנה סברא זו שכתב דבמחה אשתו חמיר טפי וכל שלשים אסור משום שאינו שוכה הראשונה, סברא זו מבוארת גם מדברי הב"י עי' בעמ"ד ס"ק כ"ב. אך לדעת הב"ח והש"ך ושאר אחרונים שהבאנו שם לכאורה ליחא לסברא זו עיי"ש היטב, וי"ע]. (י) והוא מדברי חוס' ביבמות דף מ"ג. (יא) כאן איירי בקיים כבר פו"ר, דאי לא קיים מצוה פו"ר מבואר בקמח"א דמותר לנכנס ולבעול תוך שלשים, ומש"כ שמקיים מצוה פרו ורבו כוונתו דמקיים דאף שקיים צילדותו איכא מצוה בזקנותו. מיהו אפשר דאיירי אף בלא קיים פו"ר, אלא שלא קבעו זמן לנשואין וככה"ג אין שייך ההיתר דמשום פו"ר וכמו שיבאר להלן בס"ק נ"ב דכל שלא קבעו זמן לא חיישין לפו"ר. (יב) ולפי"ז בזקנה שחל לה אורח כנשים ואינה בת בנים אסור, אלא א"כ אין לו מי שימשנו. (יג) זרע אמת ח"כ ס"י קנ"ט. (יד) גם זה מבואר בורע אמת והוספתי ביאור. (טו) ריטב"א במו"ק דף כ"ג והוצא בורע אמת שם, ובארתי דבריו דלא כורע אמת שם. (טז) ולכן אין צוה משום איסור מקה וממכר, דדבר האבד מותר. ועי' הגהות אמרי ברוך על דגול מרצבה. (יז) ב"ח וש"ך. (יח) ואע"ג שבסימן שפ"ט החירו לנהן אחר שצעה [דלא אסרו אלא שלא ילבש מגוהץ, אבל הגיהות עצמן מותר] ובצבע שחל בו ת"כ אסור לנהן, הרי דמקילין באכל יומר מח"ב, היינו דוקא לענין גיהות שאם נמיר לרבים לנהן יגהו כולם בבת אחת והיה כמעט בטל האבלות, אבל לענין לארס אשה הימר דיחיד הוא, ולכן מקילין טפי בת"כ שהוא אבלות ישנה [לבוש]. (יט) ולכן מחמירין דבעינן שלש רגלים כח"ק ולא ב' רגלים כר' יהודה, משום שאין זה מדין אבלות ולא אמרינן צוה הלכה כדברי המיקל,

וכמשנ"מ לעיל בסימן שצ"א. (ב) כן דעת הב"ח וכן פסק הש"ך, אבל דעת הב"י דדוקא במחה אשתו אסור לבעול כל שלשים אבל בשאר אבלות מותר. ויבאר להלן. (ג) כן מבואר בחכמ"א כלל קס"ו סעיף ט' עיי"ש. (ד) שדי חמד אות ג"ה וכן משמע מדברי עוד זכור לאברהם שהבאנו בס"ק ל"ו, והוא פשוט. (ה) ומשמע ממחמת דבריו דמותר אף לבעול [משמרת שלום נ לט]. ובהכרח צ"ל כן, דאי לענין לנכנס לחופה הרי הדבר מפורש ברא"ש פרק ואלו מגלחין ס' מ"ה עיי"ש ומאי קמ"ל הבב"ב יוסף. (ו) לפמש"כ כנסת הגדולה בסימן שצ"ט דבאביו ואמו אין הרגל מבטל גזרת שלשים [עיי"ש בד"ס ס"ק ע"א] א"כ גם בנדהו זה אסור באכל על אביו ואמו, וי"ע. (ז) וצ"כ מ"ש מחספסות. ועוד קשה דאף בענין נשואין מבואר ברא"ש פרק ואלו מגלחין ס' מ"ה דכשלא קיים פו"ר או שיש לו בנים קטנים דמותר לנכנס אחר שצעה, דאם חל הרגל בתוך שצעה מותר לנכנס בערב הרגל דהוי כלאחר ז'. ואולי ס"ל דהבב"ב יוסף איירי אף במחה אשתו [ודלא כזכור לאברהם דבמקור], דאף שאינו שוכה עד שלשים יום מ"מ שמחה הרגל מקיימת שיסכה בשיעור שלשים יום גורמים שכתה, ולכן בעינן דוקא אחר הרגל, אבל כולי האי היה לו לפרש. (ח) ואם חל כ"ט שלו בערב הרגל כתב בספר מנחם אכלים בשם ספר חקרי לב (ח"כ ליו"ד בתי לאו"ח ד"ג) שהחירו לעשות הסעודה אף בזקור. והיינו דמותר אף הנשואין בערב הרגל וכנראה שדבריו בנויים על דברי הרמ"א סוף סימן ח' לענין רחיצה בערב שבת כשחל כ"ט בערב שבת, אך לא מלאחי מקומו בחקרי לב. (ט) מחמלה הביא בשם ספר בארות המים ס' כ' שכתב דלא כהבב"ב יוסף [וכן בספר מנחם אכלים כתב דפליגי] אך לבסוף כתב דלא פליגי דהבב"ב יוסף איירי בשאר

אסור לישא אחרת (ט) עד שיעברו עליה * (י) שלש רגלים (אבל ליכנס לזית המשתה (יא) דינו כמו בשאר קרובים) (טור) וראש השנה ויום הכפורים (יב) אינם חשובים כרגלים לענין זה. (יג) ואם לא קיים מצות

דברי סופרים

טעמא דהא דר"ה ויהי"כ אינם כרגלים משום דממוכים זה לזה ואינו שוכח הראשונה, וא"כ כ"ש שמיני עזרת (כח) שמחזיר לקויות. ושור"ר באגודה (פ"ק דמו"ק ס' מ"ג) שכתב ח"ל: "ור"ה ויהי"כ פ"פ וחג ושמיני שלו הרי הם כרגלים לענין זה". ומבואר דס"ל דגם ר"ה ויהי"כ פ"פ היו כרגלים, אבל לפמ"ש הפוסקים דר"ה ויהי"כ פ"פ לא היו כרגלים אפשר שגם שמיני עזרת לא היו כרגל וכהטעם שכתב בתרומת הדשן דכל שהם סמוכים זה לזה אינו משכח הראשונה וכ"ש שמיני עזרת שמחזיר לקויות. וכן פסק בקי"ר שו"ע (ס' רי"ג ס"ב). (יא) דינו כמו בשאר קרובים. לעיל בסימן ש"א [שאר שלשים מותר ליכנס לשמחה] וכן כל שאר אבילות אינו נוהג רק שלשים יום כמו בשאר קרובים [ש"ך]. (יב) אינם חשובים כרגלים לענין זה. דטעמא דבעינן שלש רגלים משום שע"י שמחת הרגלים הוא שוכח הראשונה (כט) ואין ר"ה ויהי"כ פ"פ כרגלים בדבר זה [רא"ש]. (ל) והט"ו כתב בשם האגודה דאף ר"ה ויהי"כ חשיבי כרגלים. (יג) ואם לא קיים מצות פריה ורביה. באופן

שיהיה עם השנייה (כ) וע"י שמחת הרגלים הוא שוכח הראשונה [ט"ו]. והיא שמת בעלה אינה מתאכלת אלא שלשים יום כמו על שאר קרובים, אלא שאסורה ליארם ולינשא עד ג' חדשים משום הבחנה [טור]. אבל אינה צריכה להמתין ג' רגלים משום דאשה בכל דהו ניחא לה ושוכחת אהבת הראשון לאחר שלשים יום [מרדכי]. (כא) ואם אירע שנשאה חוץ שלשים יום לאצלוחן של שאר קרובים (כב) לא תבעל עד שלשים. כתב הט"ו ש"הנשים נוהגות שמחללות שנה תמימה על בעליהן ואיני יודע להם סמך וראיה, ואולי עושות כשכיל צניהם שמחללין י"ב חודש". (ט) עד שיעברו עליה שלש רגלים. וגם בשמחה קרובה אסור עד שיעברו ג' רגלים (כג) ומונים מיום המיתה (כד) אבל בשמחה רחוקה אין להחמיר כלל. (י) שלש רגלים. כתב בדגול מרצנה דשמיני עזרת חשוב רגל בפני עצמו גם לענין זה. (כה) והגרע"א כתב דמדברי הרא"ש משמע דשמיני עזרת אינו רגל בפני עצמו לענין זה. (כו) וכן מלמד החת"ס. (כז) וכן משמע להדיא בלבוש. וגם ז"ע דהא מבואר בתרומת הדשן למד

עמק דבר

כרגלים, [והרא"ש חלק עליהם], וא"כ ס"ד דשמיני עזרת היא כרגל א"כ אפילו ממה אחר ר"ה ישא אחרת אחר סוכות, ולדעת הרא"ש דס"ל דגמי בשני רגלים וכדעת ר' יהודה, א"כ אפילו ממה בין ויהי"כ לסוכות ישא אחרת אחר סוכות. (כו) בחשונה שם, וכתב דספרת הדגול מרצנה היא רק להסבירים דטעם האיסור דג' רגלים הוא משום אבילות, וא"כ כיון דקיימ"ל דהטעם הוא משום שמי דעית צמחה מוכח מהרא"ש דלא היו כרגלים וכמ"ש בגרע"א. (כז) שהרי כתב הלבוש שאם משה קודם סוכות ממחין יותר משאם משה קודם פסח, ולדברי הדגול מרצנה זמן שניהם שווה. (כח) ואפילו אם נאמר דר"ה ויהי"כ היא כרגלים כיון דעכ"פ יש ימי חול ביניהם, אבל שמיני עזרת שמחזיר לקויות מסביר יותר שאינו רגל בפני עצמו וכמ"ש החת"ס שם. (כט) חדא משום שר"ה ויהי"כ פ"פ קרובים זה לזה ואינו משכח אהבת הראשונה בקרוב כל כך, ועוד דימים נוראים הם ולא לשמחה ניתנו [תרומת הדשן פסקים ס' ב', והוצא דפרישה]. ובשו"ת חת"ס ס' ש"ג ביאר אם הטעם הראשון דמש"כ שציון שקרובים זה לזה אינו משכח אהבת הראשונה כוונתו דהא דג' רגלים משכחים אהבת הראשונה היינו דוקא כששמח ברגל אחד ואח"כ יש ימי חול ומשכח שמחת הרגל ושוכח חזון לשמות ברגל שני וכו', דיש כאן ג' שמחות, אבל בר"ה ויהי"כ פ"פ הסמוכים זה לזה, ומכ"ש בין ויהי"כ פ"פ לקויות ואפילו בין ר"ה לקויות ליכא כ"כ ימים כמו בין פסח לעזרת, ואין ימי החול שציון זה לזה מוציא השמחה ראשונה מלבו והכל אחד, והרי זה כמו חג הסוכות שאע"פ שיש בו שבעה ימי שמחה חשיב הכל אחד כיון שעדיין לא נשכח השמחה הראשונה. (ל) ובנקודות הכסף חמה עליו למה הביאו דהא כל הפוסקים חלוקים עליו וכן דעת כל האחרונים. אבל בחכמ"א (כלל קס"ו סעיף ה') הביא דברי הט"ו ונלקח יש לנרץ סברא זו אם

כ"כ המוס', ועי' עוד בטור וז"י וז"ת. ועי' ציה"ל. (כ) ואע"ג שאין הרחוקה הזמן שזה צהם, שהרי אם משה באסור חג דאחד מן הרגלים צריך להמתין שנה תמימה, ואם משה קודם עזרת צריך להמתין יותר משאם משה קודם סוכות, ומשה קודם סוכות ממחין יותר משמחה קודם פסח, מ"מ שמחת הרגלים מסייעת לשכחה [לבוש]. (כא) כ"כ בדעת הרמב"ם והביאו בש"ך ודלא כז"י. ומשמע מדברי הב"ח דדוקא באבל על שאר קרובים אבל אם משה אשמו ועבר ונשאה אסור עד ג' רגלים. אך מ"מ בנשאה צהיית באחד מהאופנים שיבוארו להלן, מותר לבעול אחר שלשים וכן פירש בלח"מ דברי הרמב"ם, והטעם שמוחר בכה"ג אחר שלשים ע"י צד"ס ס"ק ט"ו. (כב) כמו בל"ש שאפילו בנשא צהיית החמירו שלא יבעל עד שלשים יום היכא שקיים כבר מצות פור' [צ"ח]. ובשו"ת מאיר נתיבים ס' ע"ט (בחשונה מנן המחבר) הסכים לדברי צ"ח, דהא דלא החירו לבעול עד שלשים זהו דוקא במשה אשמו שלכתחלה אסור עד ג' רגלים כדי ששמחת אהבת הראשונה מלבו, אך אפילו כשהותר לו לנטות חוץ שלשים לבעול אסור מה"ט גופא דכל חוץ שלשים עדיין הוא זוכר יותר אהבת הראשונה, ואחר שלשים יש קצת שכחה, כדמוכח ממה מקומות דשלשים יום גורם שכחה, אבל בשאר אבילות אין שום טעם לאסור לבעול אחר שבעה שאז נגמר איסור אבילות לענין תשמיש, עי"ש באריכות. והאחרונים העתיקו בדברי הב"ח והש"ך ואין להקל נגד דצריהם. וכ"כ בספר ישרש יעקב (מבעל שו"ת בית שלמה) על מסכת יבמות (דף מ"ג ב') דאין להקל בזה כי האחרונים דמו בדברי הב"ח. (כג) שבות יעקב ח"ב ס' ק'. (כד) גם זה מדברי השבות יעקב. (כה) הביאו החת"ס בחשונה יו"ד ס' ש"ג שהרי הרא"ש כתב דיש סוברים שאם משה קודם ר"ה מותר לישא אחרת אחר סוכות דר"ה ויהי"כ היא

בירור הלכה

וכתב הרמב"ן דהלכה כר' יהודה משום דהלכה מדברי המיקל באבל, וכן כתב הר"ן גי'א. והר"י פ' והרמב"ם וסייעתם החמירו כח"ק, וכתב בחשונות מיימוניות

* שלש רגלים. צמ"ק דף כ"ג א' נחלקו רנן ור' יהודה, רנן סביר עד שיעברו ג' רגלים, ור' יהודה אומר רגל ראשון ושני אסור שלשי מותר.

פריה ורביה (יד) או שיש לו בנים קמנים * או שאין לו (טו) מי שישמשנו (טז) מותר (יז) לקדש מיד

דברי סופרים

וכתב בערוך השולחן דאם הוא בעל עסק כמו חנוני או עסק אחר שאי אפשר לסמוך על אנשים זרים זהו ודאי הוי כאין לו מי שישמשנו. ונראה עוד דבזמנינו שנוהגות הנשים להחמיק לקדש מיד וכו'. (ג) דע"י שמחת הרגלים או ע"י משוקת מ"ע של פו"ר, או ע"י זערן של בניו הקטנים נח ופג מהרהור הראשונה. (יז) לקדש מיד. זה לדעת המחבר בסעיף א' שמחיר לקדש ביום המיתה, אבל לפי מה שפסק שם הרמ"א דאפילו לקדש אסור ה"נ אסור לקדש עד אחר ו' ואז מותר אף לכנסה, אבל לא

שנחבאר באנן העזר סי' א' [ש"ך]. (יד) או שיש לו בנים קטנים. שנריכים אומנת [לבוש]. (טו) מי שישמשנו. היינו שאין מי שישמשנו בכל זרמי הבית (לא) כגון תכנסת בגדים והדחת נשר, אבל אם יש מי שישמשנו בכל זרמי הבית כגון שהוא עשיר ויכולתו בידו לשכור לו משרתים ומשרתות אלא שיש דברים שהוא מתבייש שאחרים ישמשו אותו בהם כגון חפיפת הראש וכיוצ"ב לא הותר, כן דעת רוב הראשונים, ובסמוך הביא הרמ"א ד"א דאף בכה"ג מותר עיי"ש. ובז"י הביא בשם פסקי תוס' שנחמקו (ג) אם בנים גדולים אצלו חשיב יש לו מי שישמשנו.

עמק דבר

שמבואר ברמ"א בסמוך דאם יכול לשכור משרתים ומשרתות אסור לדעה זו, י"ל דמרוויחו קאמר משרתים ומשרתות, אבל משרתים אחד לא, א"נ שאני משרתים אחרים ששכרם לשבת, משא"כ בניו אינם משרתים כראוי כיון שלא שכרם לכן. (ג) כך ביאר בשו"ת חת"ס סי' שמ"ט. ולכן אחר שלשים

יש עוד טעם להחיר ועי' שו"ת חת"ס סימן ש"ג שצ"ק ג"כ דעה זו להחיר עיי"ש. ושור"ר שכן כתב להדיא בבאר היטב, וכ"כ במסגרת השולחן דבהנטרפות קולא אחריתי יש לסמוך על דברי אגודה בפרט כי הט"ז הביא דבריו ונראה דס"ל כוותיה. (לא) משוכות מיימוניות. (ג) ומה

בירור הלכה

הטעם משום שחי דיעות, נחלקו הראשונים, דהרי"ף וסייעתו סוברים דכיון דלאו מדין אכלות הוא הלכה כח"ק, והרמב"ן והרא"ש סוברים דאפ"ה הלכה כדברי המיקל.

והנה החת"ס י"א לדון בדבר חדש, דאף לר' יהודה לא סגי צ"ב רגלים, שהרי ר' יהודה לא אמר אחר ב' רגלים מותר רק אמר רגל ראשון ושני אסור שלישי מותר, והיינו דודאי גם לר' יהודה בעינן ג' רגלים, אלא דלת"ק צריך שיעברו הג' רגלים, ולר' יהודה מותר מחללת רגל שלישי אחר יום ראשון, ומ"מ עיי"ש שצ"דירוף עוד היתירים סמך להקל גם אחר ב' רגלים.

(ה) אם הטעם משום אכלות, פורים אינו כרגל, אבל אם הטעם משום שחי דיעות גם פורים הוי כרגל שהוא יום שמחה. נומ"מ אף אם פורים הוי כרגלים, נחמקו החת"ס דשמה דוקא אם פורים הוא הרגל האחרון, אבל אם פסח שאחריו אינו מנטרף כיון שהם קרובים זה לזה והוי כר"ה ויוה"כ.

ולמעשה מבואר בחת"ס שם שהחמיר בכל הסברות הנ"ל לא מצעיא בדברים שלפניהם ב' דיעות אקורים אלא אפילו בדבר שיש מתירים להסביר דשחי דיעות, כגון פורים וכן אם עברו י"ג חודש דיש מקום להחיר משום שהמת משכח מן הלז אחר י"ג חודש, וכן ר"ה ויוה"כ שיש אומרים דאף להסביר דשחי דיעות מותר, וכן אם עברו ב' רגלים דדעת הרמב"ן והרא"ש דמותר אף להסביר דשחי דיעות, ומ"מ נידון שנשאל שם החת"ס, באשה שחלתה קודם הרגל וכבר פירש ממנה ועברו ג' רגלים שלמים מיום שחלתה, בזה צריך החת"ס גם כל הסברות דמותר להטעם דשחי דיעות והחיר, והבאנו דבריו בד"ס ס"ק כ"ו עיי"ש. ובעיקר דברי החת"ס והגרע"א שהוצא שם דאם עברו י"ג חודש אע"פ שלא עברו ג' רגלים יש סביר לומר שמשכח מן הלז כמו שאמרו חז"ל שהמת משכח מן הלז אחר י"ג חודש, הנה במש"כ קטן סי' תמ"ה כתב להדיא דכלל זה שאמרו חז"ל הוא חוץ מאשה נעורים עיי"ש וא"כ אין מקום לסביר זה, וי"ע.

* או שאין לו מי שישמשנו. בשו"ת חת"ס סי' שמ"ט נשאל במי שיש לו בנים נחו וכלתו לשמשו, אלא שלפי מעלתו ולפי כבוד הנכנסים הנכבדים המשימים לפתחו לא הורגלו נחו וכלתו לשמשו כראוי, והאשה

סוף הלכות אבל [וכן מבואר בתוס' דטעמם הוא משום דס"ל דהא דהחמירו במתה אשתו יותר משלשים יום אין זה משום אכלות, אלא משום דיעות במטה, ולכן הלכה כח"ק.

והרא"ש אע"פ שכתב ג"כ שהטעם משום דיעות במטה, אפ"ה היקל כר' יהודה וכן הוא ברמב"ן.

ויש כמה נפק"מ בין הטעמים, ובמבואר כל זה בשו"ת חת"ס סי' ש"ג (א) אם הטעם משום אכלות, אין להחיר משום שאין לו מי שישמשנו, והירושלמי שהחיר משום שאין לו מי שישמשנו ע"כ ס"ל כהטעם דשחי דיעות. כ"כ החת"ס בסיומן שמ"ט. ומבואר לפי"ז דנקטינן לדינא כהטעם דשחי דיעות אפילו לקולא, שהרי קיימ"ל דאם אין לו מי שישמשנו מותר.

(ב) אם הטעם משום אכלות פשוט שאם עבר י"ג חודש אע"פ שלא עברו ג' רגלים כגון שמחה מיד אחר חג הפסח ככ"ג ניסן ושנה שאחריה מעוברת מותר לישא ככ"ג אדר שני אף שלא עברו ג' רגלים.

(ג) אם הטעם משום אכלות, ודאי גם ר"ה ויוה"כ חשיבי כרגלים, וכן שמיני עזרת הוי רגל בפני עצמו, אבל אי טעמא משום שחי דיעות, אין זה צורך, דדעת תרומת הדשן דאף אי ר"ה יש בו שמחה אינו כרגל לענין זה כיון שהוא קרוב לטובות וכמשנ"ת בעמ"ד. והט"ז הביא בשם אגודה דאף ר"ה ויוה"כ הוו כרגלים והיינו דס"ל לט"ז דאף לפי הטעם דשחי דיעות יש מקום לזרף ר"ה ויוה"כ דהוי זמן שמחה.

ולענין שמיני עזרת יש לומר דאפילו להסוברים דר"ה ויוה"כ הוו כרגלים, אבל שמיני עזרת שמחובר לחג הסוכות ואין ביניהם ימי חול מודו כו"ע דלא חשיב כרגל בפני עצמו לענין שישכח אהבת הראשונה. ובדגול מרצבה כתב שגם שמיני עזרת הוי רגל לענין זה, ולכאורה טעמו משום דלא ס"ל סביר הנ"ל, אלא אף שהוא מחובר לחג הסוכות כיון שהוא שמחה בפני עצמה חשיב רגל לענין זה, אלא שהגרע"א הקשה עליו מדברי הרא"ש במו"ק, ובשו"ת חת"ס שם ר"ה ליישב דטעמו של הדגול מרצבה הוא למ"ד משום איבול, והרא"ש סובר כהטעם דשחי דיעות, ואינו מובן דהא קיימ"ל כמ"ד משום שחי דיעות, ואין היקל הדגול מרצבה בזה.

(ב) אם הטעם משום אכלות, הלכה כר' יהודה דמיקל צ"ב חדשים, ואם

(יח) ולכנוס (יט) אחר שבעה (כ) ולא יבא עליה עד לאחר שלשים יום אלא אם כן לא קיים מצות

דברי סופרים

יבא עליה עד לאחר שלשים א"כ לא קיים פו"ר [ב"ח ט"ו וש"ך]. (יח) ולכנוס. לחופה. ולענין אם מותר להסתפר וכו' קודם החופה ונשבעת ימי המשטה ואחר ימי המשטה נחזר בסימן ש"ל בד"ס ס"ק כ"ח. (יט) אחר שבעה. (לד) ואם חל רגל בתוך שבעה מותר לכנוס בערב הרגל, דהרגל מטיל גזרת שבעה ומותר בערב הרגל. (לה) מיהו צריך שיהיה סמוך ללילה דוקא. (כ) ולא יבא עליה עד לאחר שלשים יום. ולאחר

עמק דבר

ועוד הקשה מסבא דלא מצינו איסור יחוד מחמת איסור אכלות אלא באכלות שבעה ומנ"ל להוסיף גם באיסור אכלות שלשים. ולענ"ד אפילו אם נאמר דהחמירו גם באכלות שלשים זהו רק כשהיא אסורה בציאה מחמת האכלות, אבל כאן שאין איסור ציאה, רק משום צי' דיעות במטה, מנ"ל דאסרו בזה משום יחוד. וכעין סבא זו צידד מחלה בנארות המים ח"ל: אבל הכא באכלות שלשים יום כיון דלא הו' ליה איסור נדה לא חשו ליה כל כך דבעי' שימור כיון דאם יבוא עליה לא הו' אלא איסור בעלמא". עוד כתב בערך שי' דאפשר שגם הב"ח לא כתב דאסורים ביחוד אלא אליבא דהרמב"ן דס"ל שגם בשלשים אסור לכנוס, והו' כשבעה, ולכן בעבר ונשא אסורים ביחוד, אבל לדין דמקילין דמותר לכנוס אחר שבעה ה"ה דמוותרים ביחוד. והנה לכל הסדרות, אם פירקה נדה מן שלשים יום יש לאסור ביחוד, דהא השתא היא אסורה עליו באיסור נדה, וכיון שלא בעל אסורים ביחוד. אלא שבנארות המים כתב מחלה עוד סבא דמוותרים ביחוד, דכיון שכבר היה נשוי לא תקף יצירה כל כך, ולבסוף אף שהסכים דלצ"ח שמירה, מ"מ כתב דזהו דוקא כשאני נדה דחיישין כיון שהיא אשה חדשה תקיף יצירה וחלול באיסור קל, אבל אם פירקה נדה דהו' איסור חמור סגי בשמירה כל דהו', ולא פירש מהו שמירה כל דהו'. ופשוט דבריו משמע לי שכוונתו דנדחות גופה הו' שמירה דסוגה בשושנים, וצ"ע. וכתב עוד שם דאם פירקה נדה קודם נשואין לא חטובל אע"פ שיהיה חופת נדה כיון שנהגו להקל בחופת נדה, ואין מעבירין

החירו אף לבעול. אבל מה שהחירו לכנוס חוץ שלשים [דאיסורו משום שמהה] הטעם הוא משום שללוצך דברים אלו החירו איסור שמהה. (לד) רא"ש פרק ואלו מגלחין ס' מ"ח. (לה) כ"כ בספר מנחם אבנים חזק לאברהם בשם ספר משה ידבר, והו' כמבואר בסימן ש"ט כשהל רגל בתוך שבעה דמותר בכל מה שאסור חוץ שבעה אבל דוקא סמוך להשיכה, עיי"ש. (לו) ובמסגרת השולחן כתב דצ"ע בזה דהא בעינן מקצת היום ולא סגי במקצת לילה, אך כוונת הזכור לאברהם דאפשר לסמוך על הפוסקים דאף מקצת לילה ככל היום ועי' סימן ש"ל בד"ס סק"ד כעין זה בשם האחרונים. ועיי"ש הכרעת האחרונים. (לז) והנה לעיל בסימן ש"ב במה אביו של חתן או אמה של כלה שהחירו לו לבעול ונהג שבעה ימי המשטה מחלה ואסרו עליו להתייחד עמה, נחלקו הפוסקים אם גם בשאר קריבות אסור, דעמ' הראב"ד דמותר וכן פסק הב"ח, ודעמ' הרא"ש דאסור וכן פסק הש"ך והאחמ"א עיי"ש בד"ס ס"ק כ', וצ"ע אם גם כאן אסור שאר קריבות. ולפמ"ש שם בעמ"ד ס"ק י' בשם התפאל"מ דאף הראב"ד לא החיר אלא בשבועת ימי המשטה משום דלצ"ח הו"ל אכלות בפרהסיא אבל אח"כ אסור א"כ גם כאן אף להראב"ד אסור אחר שבועת ימי המשטה עד שלשים, אך אפשר דהכא קיל טפי כיון שאין הביאה עזמה אסורה וכדבסמוך ולכו"ע מותר. (לח) בערך שי' הביא ראיה דמוותרין ביחוד, דבגמ' דף כ"ג א' איחא אעפ"כ לא בא עליה עד לאחר שלשים יום, והו"ל רבותא דלא נתייחד עמה,

בירור הלכה

עברו על ראשה ומצוה גדולה להרנין לבה, וא"כ ממנפ"ש מותר לישא אותה אף קודם ג' רגלים, דאי הטעם משום ששתכח מלבו יש להחיר משום דחשיב אין לו מי שישמשנו, ולטעם איבול יש להחיר משום שמהו להרנין לבה כמו שמוחר משום פרנסת עניים וכמשנ"ח.

ולכאורה דבריו צ"ב, דהא אכן קיימ"ל כהטעם כדי ששתכח הראשונה מלבו, ואף לקולא קיימ"ל כטעם זה וכמ"ש החת"ס עמ"ש שם, דמח"ט מחירין משום שאין לו מי שישמשנו עיי"ש. וא"כ למה הוצרך להוסיף דממנפ"ש מותר אף להטעם דאיבול.

אלא נראה דהחת"ס לא רצה לסמוך להחיר מצד דחשיב אין לו מי שישמשנו, אף שהיא סבא נכונה, כי מאד קשה להחליט אפילו בעובדא דהחת"ס שהתפרש שיש צעירות של נמו וכלתו לצין השירות של האשה שרצה לישא גדול כל כך שיחשב מחמת כן אין לו מי שישמשנו, ולכן צ"ח לזה דכיון דלהראשונים דסוברים דהטעם משום איבול ודאי מותר, יש מקום להקל בסבא הנ"ל. וכן נראה מדברי הפ"ח שהעמיק דברי החת"ס שהחיר בצירוף מה שהיתה אלמנה ומצוה להרנין לב אלמנה, הרי שהבין ג"כ שהחת"ס לא החיר אלא בצירוף טעם זה. ומבואר מזה דודאי אין ללמוד מדבריו היחיד למקום אחר. ולא היתה אלא הוראת שעה וכמ"ש הערוך השולחן.

שרוצה לישא היתה אשת ח"ח גדול וכבר הורגלה לשמש אותו כראוי לאנשים נכבדים שהיו רגילים אללו, אי חשיב אין לו מי שישמשנו.

והשיב שגם זה חשיב אין לו מי שישמשנו. אלא שגראה מדבריו שאין לסמוך על היחיד זה אלא באופן מיוחד כמו שהיה שם וכן כתב בערוך השולחן שהוראת החת"ס היתה הוראת שעה. כי הנה חזק דבריו שם הוא כך, דהנה בתשובות מיימוניות סוף הלכות אבל מבואר דיש מי שהחיר לישא אף קודם שבצרו ג' רגלים משום פרנסת עניים שצדיתו, והריצב"א לא רצה להחיר משום פרנסת עניים, וטעם פלוגתתם, כי הנה בזה דאסור לישא אשה עד אחר ג' רגלים כתבו הראשונים צ' טעמים או כדי ששתכח הראשונה מלבו, או משום איבול, והנה אם הטעם משום איבול ע"כ מה שהחירו כשיש לו בנים קטנים או כשלא קיים פו"ר הוא צמורת דמיה, דאמי מצוה ודמי מצוה, וא"כ ה"ה נמי יש ללמוד מזה ק"ו דמצוה פרנסת עניים שצדיתו דוחה מצוה איבול, אך הריצב"א סובר דהטעם הוא כדי ששתכח מלבו, ולכן לא החירו אלא במה שהוזכר בגמ' שע"י שמחת הרגלים או ע"י חשוקת מ"ע של פו"ר, או ע"י צערן של בניה הקטנים נח דעתו ופג מהרהור הראשונה, וא"כ מנ"ל לחדש דגם מצוה פרנסת עניים מוית' זה מלבו, ומה לו ולהם שידא להם כל כך, יתפרנסו אלא אחרים. ומעתה בנידון שנשאל עליו החת"ס איירי שהאשה היתה אלמנה וגלי יס

פריה ורביה שאז מותר לבא עליה אחר ז': הגה (כא) והוא הדין בשאר חצלות אפילו בחצלות דאזני ואמו מותר לישא ולנא עליה אחר שנעשה (כב) אם לא קיים פריה ורביה. (כג) יש אומרים דאף מי שהוא עשיר ויכולת צידו לשכור לו משרתים ומשרתות מכל מקום אם אין צמו או כלתו (כד) חללו צמיתו שמוכל לשמשו (כה) בחפיפת הראש או שאר דברים שמתבטלים מקרי אין לו מי שימשמשו וכל כיוצא בזה (פסקי מהרא"י סי' ג) (כו) ולכן נשתרצב המנהג שרבים מקילין

דברי סופרים

אזלו, וההיתר אחר ז' רגלים כר' יהודה] היקל מכת עוד כמה טעמים, חדא, דקיימ"ל כר' יהושע דאפילו מי שכבר קיים מצות פו"ר יש לו כמה צנים לא יבטל מפו"ר, ולדידיה שרי לאלתר משום דהוי כאין לו צנים. וכן היכא שאין לו צנים קטנים מ"מ יש לו ליקח קטנים עניים בתוך ביתו. ועוד י"א דהא דמזריכין ג' רגלים היינו דוקא כשהיו לו צ' נשים ומתה אחת, אבל אם הייתה לו אשה אחת ומתה חשיב לעולם אין לו מי שימשמשו. וכן אם טעם ההמתנה כדי שישכח אהבת אשתו הראשונה א"כ אם אשתו הייתה זקנה או חולה שפירש ממנה כמה רגלים ששכח אהבתה מותר לישא. ועוד י"ל דהטעם שכל זמן שזוכר אהבתה הראשונה לא יוכל לשמוח עם השנייה וחשו חכמים למקנת בנות ישראל שלא יראה לה פנים ועומות, וא"כ לפי טעם זה אפשר לומר אנה צהא תקנתא לא ניחא לי. והריצ"א השיב על דברי רבינו שמשון רובם ככולם, אבל העולם סמכו על דדי היתר הללו ומקילין בדבר. ובשבות יעקב כתב עוד טעם להיתר כי בכל יום פרוץ מרובה ורבו בעלי עבירות ע"כ כדי לשמור אותו מן החטא טוב שלא לאחר, וזהו מש"כ הרמ"א ובעל נפש יחוש לעצמו היינו אם יכול לאוקים נפשו מן העבירה. ומ"מ כתב בשב"י דאם הוא עשיר יהיו עניים בני ביתו שיש צוה עוד לד היתר וכמשנ"ת. עוד כתב בשב"י שכיון שכתב הרמ"א דבעל נפש יחוש לעצמו, משמע דהוא עצמו יחוש לדבר להחמיר, אבל אם הכין עצמו לקידושין ולנישואין אין להרב מסדר הקידושין לעכב סידור קידושיו כיון שכבר פשט המנהג להקל. ובמסגרת השולחן כתב שאין להקל בכל זה רק בשעת הצורך כפי ראות עיני המורה. וכן נראה מדברי החת"ס ועוד אחרונים שאין להקל בכל זה. והנה מה שכתב רבינו שמשון להחמיר כשהיתה זקנה או חולה וכבר פירש ממנה כמה רגלים, מבואר בדברי הריצ"א דהטעם דלא ס"ל היתר זה הוא כדי שלא ילמדו מזה להקל אף בלא הייתה זקנה, דלאו כו"ע יודעים שפירש ממנה כמה רגלים. ומ"מ בהיתה חולה שהדבר מפורסם הוא מסכים לסברת רבינו שמשון דמותר. אלא שבשנ"ת חת"ס (סימן ש"ג) נסתפק דאולי גם הריצ"א (מא) לא החיר בחולה אלא באופן שגם בעלה היה צבית האסורים וע"י שניהם יש רגלים לדבר, אבל בחלתה לחוד לא [גם בבאר היטב מסיק שאין להקל בחלתה אפילו הייתה חולנית זמן רב עיי"ש]. ומסיק דמ"מ כיון

ועי' עוד בעמ"ד. ודע דהא דאסור לבעול חוץ שלשים היינו דוקא כשכנס אחר שנעשה חבל, (לט) אבל כשנשא בהיתר ואח"כ חירע לו חבל, אע"פ שעדיין לא בעל כגון שפירסה נדה בשעת הכניסה, מותר לבעול חוץ שלשים. (כא) והוא הדין בשאר אבלות. ר"ל שהוא חבל על שאר קרובים ולא על אשתו שמתה. (כב) אם לא קיים פריה ורביה. אבל משום שאין לו מי שימשמשו אסור לבעול עד שלשים. (כג) יש אומרים וכו'. עכשיו חוזר על דין מי שמתה אשתו. (כד) אצלו בבית. (מ) אע"פ שהן בלתי עיר. (כה) בחפיפת הראש. משמע דחפיפת הראש ע"י כלתו מותר ומ"מ לעיין בראשו לטול כנים אסור וגם בחפיפה יש להחמיר [הגרע"א בשם שו"ת חינוך בית יהודה]. וגם החת"ס במשנה ס' שמ"ט כתב שאין היתר בדבר זה עיי"ש. (כו) ולכן נשתרצב המנהג וכו'. בשו"ת חינוך בית יהודה ס' ז' פירש דכוונת הרמ"א דסמכו על דעת הי"א שהביא מחלה [והיא דעת הריצ"א] שמיקל כשאין צמו או כלתו אזלו צבית דחשיב אין לו מי שימשמשו. ואף צוה כתב הרמ"א דבעל נפש יחמיר, משום שכל הראשונים פירשו סתמא אין לו מי שימשמשו שאין צידו לשכור משרתים. ועוד כתב דאף הריצ"א לא היקל אלא לאחר שעברו צ' רגלים שלדעת ר' יהודה מותר צוה היקל בצירוף הסברא דכשאין צמו וכלתו אזלו חשיב אין לו מי שימשמשו, אבל קודם שעברו צ' רגלים כל אדם אסורים להקל ולא רק בעל נפש, והחמיר צוה מאד. אכן לשון נשתרצב שכתב הרמ"א משמע שהוסיפו להחמיר יותר ממה שהחיר הריצ"א. ויש לומר שהוסיפו להחמיר אף קודם שעברו צ' רגלים. ובשולחן גבוה כתב בכוונת הרמ"א שהוסיפו להחמיר אף כשצמו וכלתו עמו, משום שאם יחלה ולא יכול לילך לבית הכסא לעשות צרכיו צריך שאשתו תביא לו הכלי שעושה בו צרכיו וזה מתבטל מצמו וכלתו, וזהו מה שכתב הרמ"א שעל פי סברת הריצ"א נשתרצב המנהג להקל יותר אפילו כשצמו וכלתו עמו צבית. וכתב בשולחן גבוה שכן נהגו. גם בשו"ת שבות יעקב (ח"ב סי' ק') הביא דברי חינוך בית יהודה, וכתב דמ"מ חזינן שהעולם נהגו להקל בכל ענין. ולכן מסיק שכוונת הרמ"א היא כמ"ש בתרומת הדשן דסמכו להקל על כל דדי ההיתר שכתב בהגהות מיימוניות בשם רבינו שמשון, שכלבד שני הסברות הנ"ל [דהיינו ההיתר כשצמו וכלתו אינם

עמק דבר

לחולנית, ובין הייתה צנייהם שלום או קטטה, דלא פלוג רבנן בגיורתם, ומי יודע עוד כמה טעמים נסתרים בזה. ועיי"ש שנתחפף אם גמרו צנייהם על גירושין ולא הספיקו עד שמתה אם צריך להמתין ומסיק דלא פלוג והניח

הנשואין ממנה ק. (לט) שדי חמד אות ג"ז בשם באר המים. (מ) כמבואר במשניות מיימוניות. (מא) ח"ל הערוך השולחן, ואין חילוק בין כשנשא בחולה או אלמנה, ובין זיווג ראשון לשני, ובין הייתה צריכה

בענין ונושאין נשים חוץ שלש רגלים (כז) ובעל נפש יחוש לעצמו. מי שתפשו השר ואינו רוצה להניחו מתפסחו עד שישא אשה חוץ שלש רגלים אחר מיתח אשתו יש מתירין (כח) משום נער ידיה (נ"י) וכן נראה לי עיקר: ג. מי שלא קיים מצות פריה ורביה (כט) ושידך אשה ואחר שהכין צרכי חופה (ל) מת אחי המשודכת (לא) מותר

דברי סופרים

(מח) דאם לא שידך אין כאן ביטול פו"ר שהרי יכול לישא אחרת אע"פ שחפץ בזאת יותר מבאחרת ומדבר זה, אך כיון שנתקשר עמה בשידוכים ואם לא ישא זו לא יכול לישא אחרת ויתבטל מפו"ר התירו משום פו"ר ידיה. (ל) מת אחי המשודכת מותר לבנסה וכו'. (מט) היתר זה הוא חידוש דאע"פ שהיא אכלה ואינה חייבת בפו"ר וא"כ ליכא גבה שום היתר להקל עליה לישא בעל חוץ שלשים, מ"מ כיון שיש לגבי הבעל צ' דברים שיהיה לו הפסד וגם לא קיים פו"ר מותר לכנסה תיכף לאחר ו' (נ) והיינו ביום ו' לאחר שעמדו המנחמין ומותר גם לבוא עליה לאחר החופה אע"פ שזה עיקר השמחה. (לא) מותר לבנסה. (נא) והוא דאיכא תרוייהו, הפסד ולא קיים פו"ר, (נב) אכל בשביל אחד מהם אין מתירין. והא דלריך שיהיה הפסד, כתב בשדי חמד (נג) בשם שו"ת דרכי נועם (ס' כ"ט) דאף בהפסד כל דהו סגי נאכל בהפסד מרובה כגון טבח טבח ומזג יינו מבואר בדברי המחבר בסקף סימן שמ"צ דמותר אף בקיים

דהאיסור הוא רק משום שלא ילמדו מהם, לכן יש להקל אם יצטרף לזה עוד כמה נדדים דהיינו שעברו צ' רגלים גמורים, ועם ר"ה ויהכ"פ יש כבר ד' רגלים, וגם פורים עבר עליו, וגם עברו י"ג חודש שהמת משתכח מן הלכ אחר י"ג חודש נאכל אם אין אח כל הצירופים הנ"ל כתב (מז) שאין ללמוד היתר למקום אחר. ובדגול מרובה כתב דמה שנתפשט המנהג להקל הוא מטעם שנמדינות הללו מארסין ביום החופה ואם לא יכנס לא יארום ג"כ, (מג) ויש לחוש (מד) שמא יקדמנו אחר, וכי היכי שמוחר לארום בחוה"מ ובט' באב משום שמא יקדמנו אחר (מה) ה"נ מותר אפילו לישא חוץ שלש רגלים כיון שנמדינותיו אין מארסין רק בשעת נישואין. (כז) ובעל נפש וכו'. ואם עברו ג' רגלים עם ר"ה ויהכ"פ (מו) אפשר לסמוך על דעת האגודה דר"ה ויהכ"פ מכלל הרגלים נבאר היטב ומסגרת השולחן. ועי' עוד בעמ"ד סק"ל. (כח) משום צער ידיה. (מז) דלא גרע ממי שאין לו מי שישימשנו. (כט) ושידך וכו'.

עמק דבר

וזה"ש יובן מש"כ האחרונים דקיי בהפסד כל דהו, כי לא משום ההפסד אנו מתירין, אלא מצד פו"ר ידיה וכל שיש הפסד כל שהוא שיכול לעכב הנשואין הרי יש כאן ביטול פו"ר. ולפי"ז למדנו מהו גדר הפסד כל שהוא, דבעינן לכל הפחות שיעכב מעט הנשואין. (נב) ובטור הביא דר"מ מחיר אף בלא הפסד, ובשעת הדחק יש לסמוך על ר"מ [ערוך השולחן]. [ובשדי חמד אות נ"ו הביא מספר זכרנו לחיים שעשו מעשה כמה פעמים כר"מ להמיר למי שלא קיים פו"ר אף שלא הכין צרכי חופה ודלא בדברי המחבר. ואפשר דהיינו נמי בשעת הדחק]. והנה מעשה דר"מ היה באחד ששידך ומת אחי המשודכת קרוב לחופה אחר שהזמין הקרואים, וככתב בשו"ת דרכי נועם (ס' כ"ט) דמש"כ שהזמין הקרואים אין הכוונה שטבח טבח ומזג יינו דהוי הפסד, אלא שהזמין עצמו להכין צרכי חופה, כיון שהיה קרוב ליום שנועד ליכנס לחופה, והזמין הקרואים ר"ל שישמיעו והמסייעין אותו בטורח צרכי חופהו כדרך החתנים שצריכו ומידעו נועדים עמו ליום הכניסה להיות לו עזר להכין צרכי החופה כמו חודש קודם החופה וככתב שזה ברור כשמש עי"ש [והסכים עמו בדרכי יוסף אבן העזר ס' א' ס"ק ט"ו]. אכל קודם שהזמין הקרואים כלומר קודם שהגיע הזמן שקבעו לנשואין, אסור, אע"פ שלא קיים פו"ר, דעד הזמן שקבעו לא איכפת לן בפו"ר. וכן מפורש בשבלי הלכות הלכות שמחות סוף סימן מ"ח שכתב וז"ל: "מעשים שכל יום שדוחין החופות שנה או שנתיים לאותן שאין אכלים ואין חוששין לפריה ורביה". וכן מפורש בשו"ת מבי"ט ח"ב ס' נ"ט והביאו בכנה"ג. עוד כתב המבי"ט שם דאם קבעו זמן לנשואין והוא הכין קודם נשואין איהו דאפסיד אנפשיה והביאו בכנה"ג. ואם לא קבעו זמן והכין י"ל דההכנה גופה היא קביעות הזמן ומותר. (נג) כך כתב בשדי חמד אות נ"ו דלינא בשם דרכי נועם. וז"ע דהדרכי נועם לא חילק בין הפסד מרובה להפסד כל דהו, רק שכתב דאירי בדבר שלא יפסד חוץ שבעה רק עד שלשים, אכל עד שלשים יפסד הפסד מרובה, וז"ע. אלא שבשדי חמד הביא כן בשם עוד אחרונים ואינם חס"י. והנה בדרכי נועם כתב כן לפי דרכי שכתב דבהפסד דטבח טבח ומזג יינו מותר

צ"ע. אכל בשולחן גבוה כתב שאם הייתה אשתו ראשונה שנואה מלבו ולא יזכרנה לא בפה ולא בלב מותר לישא אחר ל'. (מז) ובמשמרת שלום (נ לה) כתב דאע"פ שהחת"ם חפץ וזירף הרבה סניפים מ"מ בעברו צ' רגלים יש להקל כשיצטרף לזה עוד סניף, כגון אם עברו צ' רגלים גמורים, וגם ר"ה או יהכ"פ דלדעת האגודה חשיב כרגלים, יען הרבה ראשונים פסקו דקיי צ"ב רגלים. ובערוך השולחן כתב ג"כ דבשעת הדחק אפשר לסמוך על דעת המקילין צ"ב רגלים, ומשמע דר"ל דמותר אף בלא צירופים אחרים, וז"ע. (מג) ואפילו כבר נתקשר בשידוכין איכא למיחש לחזרה [שם]. ועי' בהגהות אמרי ברוך. (מד) בהגהות אמרי ברוך הקשה דבענייניו אין שייך סברא דשמא יקדמנו אחר, כי בחידושי הריטב"א פירש סברת שמא יקדמנו אחר דהוא משום דהו דבר האבד ודבר האבד מותר במקה וממחר בחוה"מ, וא"כ אי אפשר ללמוד מזה לענין איסור נשיאת אשה חוץ ג' חדשים. גם ציד שאול חמה עליו כעין זה, ועוד כמה אחרונים כתבו שהוא היתר דחוק, ולכן אין לסמוך על זה אלא בשעת הדחק. (מה) ואף שבשביל זה לא נמיר לישא בחוה"מ או מר"ח אב עד התענית מ"מ באיסור של שלש רגלים שהוא קיל שהרי התירו בשביל שאין לו מי שישימשנו וכיוצא, יש להמיר ג"כ מטעם שמא יקדמנו אחר [שם]. (מו) ר"ל שבצירוף ההיתר שהביא הרמ"א סומכים על האגודה. (מז) צ"י וד"מ. והרא"ש המיר מטעם אחר, שאם מפני חיי הבנים התירו כ"ש מפני חיי שאפשר שימות מחמת נער התפיסה, ועוד דהו"ל כשצד דכולהו אימנהו ביה, ואפילו מספק שמא יקיים השר דברו ראוי להמיר לו, וכ"ש דאפשר שלא לבוא עליה עד שיגיע הזמן. עכ"ד. ועכ"פ למדנו מדבריו דלכתחלה יזהר שלא לבוא עליה עד אחר שלשים. (מח) רבינו חס. [וכשהוא אכל שהחירו לעיל כשלא קיים פו"ר היינו אפילו בלא שידך. ופשוט]. (מט) ט"ו וחכמ"א. (נ) חכמ"א. (נא) לשון הלבוש וכמבואר בטור. והנה עיקר ההיתר הוא משום פו"ר ידיה, וההפסד שיש כאן גורם דחשיב טפי ביטול פו"ר, כי מלבד מה שאינו יכול לישא אחרת כיון שנשדך עם זו, גם הנשואין עם זו יתעכב כיון שיש לו הפסד, כן משמע בטור.

(לב) לכנסה ולבא עליה אחר שבעה. הגה וכן אם יש לו בנים קטנים (לג) ונתרצה לאחות אשתו (לד) מותר לכנסה (לה) כי היא מרחמת על בני אחותה יותר מאחרת (כ"כ הרא"ש והגהות מיימוני ומרדכי):

שצג מתי האבל יכול לצאת מביתו. ובו ד' סעיפים

א. אבל (א) ג' ימים הראשונים * (ב) אינו יוצא לבית האבל

דברי סופרים

מפורש הטעם משום דלא גרע ממשיא יתום ויתומה דמותר ליכנס שאם הוא לא יכנס יתבטל המעשה עיי"ש, ועי' מש"כ בזה בסימן שצ"ג סעיף ב' בביה"ל ד"ה דבר האבד. (לג) ונתרצה לאחות אשתו. (ס) ואפילו לא נחקר עמה בשדוכין. (לד) מותר לכנסה. (סא) מיד ויבא עליה אחר שבעה. כ"כ הלבוש. והב"ח כתב דלא יבא עליה עד אחר שלשים, ולא פליגי (סב) דהלבוש איירי (סג) בשלא קיים מצות פו"ר והב"ח איירי בקיים [ש"ך]. (לה) כי היא מרחמת וכו'. (סד) ולכן מותר אפילו בלא הפסד [ש"ך].

(א) ג' ימים ראשונים אינו יוצא וכו'. אבל אחר ג' ימים

כבר פו"ר]. כתב הפרישה דמש"כ מותר לכנסה (נד) היינו אפילו חוץ שבעה, ורק לבא עליה אסור עד אחר שבעה. (נה) וכן נראה מדברי הש"ך. (נו) אבל הט"ז כתב (נז) שגם לכנסה אסור עד אחר שבעה, ואפילו בהפסד מרובה דטבח טבח ומוזג יינו אסור חוץ שבעה. (נח) וכן משמע בב"ח. וכן פסק בחכמ"א. (לב) לכנסה. באמרי צדק מלמד דכיון שמותר לכנסה (נט) מותר גם לעשות ריקודין ומחולות ולנגן בכלי זמר. כתב בכנה"ג בשם שו"ת מבי"ט (ח"ב סי' ז"ט) היכא שיש הפסד בדבר שמותר לו לנטוש ולבעול יכול האב ליכנס לחופת בתו אע"פ שהיא גערה ובלבד שלא יאכל בסקעודת החתן, ובשו"ת מבי"ט

עמק דבר

חמורה שאחר החופה בלא כלי זמר נראה לעין כל זמניעם כלי זמר באותה סעודה כאילו בפרהסיא, ועוד כיון שכל האיסור אינו רק משום שמחה והרי אנו ממירין לה שמחת נשואין. גם יש לחוש לשמחת החתן שאינו אבל [שם]. (ס) ב"י וכמבואר ברא"ש. ומשמע מדבריו דאיירי עכ"פ גם בנשדוך. ולכאורה יש לומר דלדבריה דוקא בלא נשדוך המירו שנקל יכולה לחזור בה ולכן הקילו לכנסה אפילו חוץ שבעה כמ"ש הלבוש, אבל אם נשדך אסור. אך אי אפשר לומר כן, דא"כ לא היו צריכים להחיר לכנסה דקמי' אם יעשה השדוך. אך יש לדחות זה דשם לא תסכים להשדך אם מדע שידחו הכניסה לחופה לאחר זמן וחלילה שערין רוצה להתיישב בדבר ולנסוק מחזור בה, וז"ע. (סא) דאי אחר שבעה הרי בלא"ה מותר מלד שיש לו בנים קטנים אף בלא טעמא דאחותה מרחמת עליהם. ובספר ישרש יעקב הקשה דכיון דאפילו כשהיא אינה אכלה, רק הוא, ויש לו בנים קטנים שהוא צריך לישא אשה מתחת שיש לו בנים קטנים, אפ"ה אסור חוץ שבעה, א"כ מכ"ש חוץ אכלה שלה אף שמרחמת יותר מאחרת ודאי דאסור חוץ ו'. ואי משום הא, ל"ק, דמה שהמירו כאן לנטוש חוץ שבעה אין זה משום שהקטנים צריכים אותה מיד, אלא כדי שלא תחזור בה וכמשנ"ט לעיל סק"ט, אבל לעיל אף אם תחזור בה זו, יקח אחרת. אלא שעוד הקשה שם בישרש יעקב, דכיון דביש לו בנים קטנים אסור חוץ שבעה, ע"כ דמפרשין מעשה דיוסף הכהן במצ"ק דף כ"ג א' דלא הכניסה מיד, ושם הרי היתה אחות אשתו ואפ"ה אסור חוץ שבעה, ולכן דחה דברי הלבוש וכתב שגם הכניסה אסור חוץ שבעה. (סב) והכריחו לפרש דאיירי הכא בלא קיים פו"ר, דא"כ לשון וכן שכתב הרמ"א אינו מדויק, דממחלה החיר משום פו"ר והחיר אפילו לבעול אחר שבעה, ובאחות אשתו הוא היתר אחר משום שהיא מרחמת על בני אחותה ולא החיר אלא לנטוש ולא לבעול. ולכן פירש דע"כ גם דין השני איירי בלא קיים פו"ר דמותר אף לבעול. ומש"כ הרמ"א וכן כוונתו שגם בזה מותר לבעול. וועי' עוד בשו"ת מאיר נחיצים שם מה שפירש לשון וכן. (סג) כגון שיש לו רק בנים ולא בת או להיפך. ונבמסגרת השולחן האריך לתמוה על הש"ך אין יתכן לומר דאיירי בלא קיים פו"ר הרי איירי ביש לו בנים, ולק"מ, וכמשנ"ט. (סד) דהא כאן מלבד מה שהאש אכל, גם האשה אכלה, ולעיל לא הותרו אכלות דידה אלא בזירוף פסידא, ולכן

מותר אף חוץ שבעה, ולכן ע"כ דמה שמבואר ברא"ש דאף ע"י הפסד לא הותר אלא אחר שבעה היינו בהפסד כל דהו, אבל לפמש"כ הט"ז דאף בהפסד מרובה לא הותר חוץ שבעה, שפיר י"ל דהרא"ש איירי בהפסד מרובה דוקא. אלא דמטעם אחר צריך לומר דאיירי בהפסד כל דהו, דא"כ יקשה מהא דקוף סימן שמ"ז שהחיר משום הפסד אף בקיים פו"ר, עיי"ש בביה"ל מש"כ בזה, וכאן לא החיר אלא היכא דלא קיים פו"ר, אלא ע"כ דהתם איירי בהפסד מרובה כגון טבח טבח ומוזג יינו, וכאן איירי בהפסד כל דהו ולכן לא הותר אלא בזירוף מה שלא קיים פו"ר. (נד) ואע"ג דבסימן שמ"ז מבואר דבמחמ אחד מן הקרובים אפילו יש פסידא אסור לנטוש חוץ שבעה, התם איירי בקיים פו"ר אבל אם לא קיים פו"ר וגם יש פסידא מותר לנטוש חוץ שבעה [כדי שלא יפסיד הסעודה דאם יפסיד חיישין שידחה הנשואין הרבה ויבטל מפו"ר] [פרישה]. (נה) כן דקדק במאיר נחיצים מדברי הש"ך סק"ז שכתב דמותר לנטוש כיון דאיכא הפסד בדבר אם לא יכנס וכו', ואם נאמר דהך לכנסה לאחר ז' קאמר הו"ל לחלק ולומר דבמקום שכבר נעשה ההפסד בהמשך זמן שבעה הימים שוב לא ישא חוץ שלשים כיון שכבר בטל הטעם משום פסידא [ומ"מ אם לא יפסד חוץ שבעה גם לדבריו אין להחיר]. (נו) ובשו"ת מאיר נחיצים הסכים להפרישה. וגם בשו"ת דרכי נועם סי' כ"ח הסכים שפירוש דברי המחבר הוא שכונסה אחר ו', אלא שכתב דהכא איירי כשאין הפסד אם ימחין עד אחר שבעה, ורק עד שלשים יפסד, אבל אם אף עד אחר שבעה יפסד כגון שהיה טבח טבח ומוזג יינו מותר לכונסה אף חוץ שבעה. וכתב שכן משמע בלבוש שבדין הסמוך כתב מותר לכנסה מיד, ומדלא כתב כן בדין דרישא משמע דרישא אין לנטוש עד אחר שבעה. וכתב עוד שאם כנסה חוץ שבעה על פי הוראת חכם צריכה קידושין שניים להחזיקה באשה איש עיי"ש. אבל בשו"ת טוב טעם ודעת (מהד"ג סי' רמ"ה) דחה דבריו בשם ידים וכתב דאין שום היתר חוץ שבעה אף לא אחר ג' ימים ראשונים. וכ"כ בספר ישרש יעקב על מסכת יבמות דאין להקל בזה. (נז) כי ברא"ש פרק ואלו מגלחין סי' מ"ח כתב בשם ר"מ דהיה דסימן שמ"ז איירי בלא קיים פו"ר, ואפ"ה מבואר בסימן שמ"ז דלא הותר חוץ שבעה וועי' בחכמ"א. (נח) שו"ת דרכי נועם סי' כ"ח. (נט) חדא דכיון שמשעת החופה הו' לידהו כרגל, ועוד דלפי מנהגנו שאין שכיח שיהיה סעודת